

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (девети състав)

25 април 2024 година *

„Преюдициално запитване — Защита на потребителите — Директива 93/13/ЕИО — Неравноправни клаузи в потребителските договори — Договор за ипотечен кредит — Клауза, предвиждаща в тежест на потребителя да плати свързаните с договора разноски — Влязъл в сила съдебен акт, с който се установява, че тази клауза е неравноправна и тя се обявява за нищожна — Иск за възстановяване на сумите, платени въз основа на неравноправната клауза — Начален момент на давностния срок“

По дело C-484/21

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Juzgado de Primera Instancia no 20 de Barcelona (Първоинстанционен съд № 20, Барселона, Испания) с акт от 22 юли 2021 г., постъпил в Съда на 6 август 2021 г., в рамките на производство по дело

F C C,

M A B

срещу

Caixabank SA, по-рано Bankia SA,

СЪДЪТ (девети състав),

състоящ се от: О. Spineanu-Matei, председател на състава, S. Rodin (докладчик) и L. S. Rossi, съдии,

генерален адвокат: А. М. Collins,

секретар: L. Carrasco Marco, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 19 октомври 2023 г.,

като има предвид становищата, представени:

– за F C C и M A B, от I. Fernández Grañeda, F. Gómez Hidalgo Terán и J. Zaera Herrera, abogados,

* Език на производството: испански.

- за CaixaBank SA, от J. Gutiérrez de Cabiedes Hidalgo de Caviedes, J. Rodríguez Cárcamo и E. Valencia Ortega, abogados,
- за испанското правителство, от A. Ballesteros Panizo и A. Pérez-Zurita Gutiérrez, в качеството на представители,
- за италианското правителство, от G. Palmieri, в качеството на представител, подпомагана от G. Rocchitta, avvocato dello Stato,
- за Европейската комисия, от J. Vaquero Cruz и N. Ruiz García, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между двама потребители — F C C и M A B, от една страна, и кредитната институция CaixaBank SA, по-рано Bankia SA, от друга страна, по повод на искане за възстановяване на суми, платени въз основа на договорна клауза, неравноправността на която е установена с влязъл в сила съдебен акт.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Член 6, параграф 1 от Директива 93/13 предвижда:
„Държавите членки определят изискването, включените неравноправни клаузи в договори между потребители и продавачи или доставчици да не са обвързващи за потребителя, при условията на тяхното национално право, и че договорът продължава да действа за страните по останалите условия, когато може да се изпълнява и без неравноправните клаузи“.
- 4 Текстът на член 7, параграф 1 от тази директива е следният:
„Държавите членки осигуряват, че в интерес на потребителите и конкурентите, съще[с]твуват подходящи и ефективни мерки за предотвратяване на употребата на неравноправни клаузи в договори, сключени между потребители и продавачи или доставчици“.

Испанското право

- 5 Член 121–20 от Ley 29/2002, primera Ley del Código Civil de Cataluña (Закон 29/2002, Първи закон на Гражданския кодекс на Каталуня) от 30 декември 2002 г. (BOE № 32 от 6 февруари 2003 г., наричан по-нататък „Гражданският кодекс на Каталуня“) предвижда:

„Претенциите от всякакъв вид се погасяват след десет години, освен ако лицето е придобило преди това правото чрез придобивна давност или ако в настоящия кодекс или специалните закони се предвижда друго“.

- 6 Член 121—23, параграф 1 от Гражданския кодекс на Каталуня гласи:

„Давностният срок започва да тече, когато при възникнала и предявима претенция лицето, което има право да я предяви, узнае или разумно може да узнае обстоятелствата, на които тя се основава, и лицето, срещу което може да бъде предявена“.

- 7 Съгласно текста на член 121–11 от този кодекс:

„Основания за прекъсване на давността са:

- a) Предявяването на иска пред съдилищата дори да е отхвърлен поради процесуално нарушение.
- b) Започването на арбитражно производство във връзка с вземането или подаването на искане за определяне на арбитри от съда.
- c) Извънсъдебната покана за изпълнение по вземането.
- d) Признаването на правото или отказът от възражение за изтекла давност от лицето, спрямо което може да се предяви вземането, в рамките на давностния срок“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 8 През 2007 г. страните по главното производство сключват договор за ипотечен кредит. Тъй като клаузата от този договор, която задължава ищците в главното производство да заплатят всички разноси, свързани с учредяването на ипотеката (наричана по-нататък „клаузата за разноските“), е обявена за нищожна с решение на Juzgado de Primera Instancia nº 50 de Barcelona (Първоинстанционен съд № 50, Барселона, Испания) от 2 май 2019 г., платените за нотариалните такси суми са възстановени на ищците в главното производство.
- 9 На 23 февруари 2021 г. те предявяват иск пред запитващата юрисдикция, Juzgado de Primera Instancia nº 20 de Barcelona (Първоинстанционен съд № 20, Барселона, Испания), за възстановяване на сумите, платени въз основа на клаузата за разноските, що се отнася до таксите за вписване и разноските за обслужване на кредита в размер на 295,36 евро.
- 10 Пред запитващата юрисдикция CaixaBank изтъква, че искът на ищците в главното производство е погасен по давност. Според него давностният срок, който съгласно Гражданския кодекс на Каталуня е десет години, е започнал да тече от момента на учредяване на ипотеката през 2007 г., когато сумите, чието връщане е предмет на главното производство, са били платени.

- 11 От своя страна ищите в главното производство твърдят, че съгласно извода, който следва от решение от 22 април 2021 г., Profi Credit Slovakia (C-485/19, EU:C:2021:313), давностният срок започва да тече едва от момента, в който е установена нищожността на клаузата за разноските от Juzgado de Primera Instancia n° 50 de Barcelona (Първоинстанционен съд № 50, Барселона). Те добавят, че в решение от 10 юни 2021 г., BNP Paribas Personal Finance (C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470), Съдът е постановил, че давностният срок не може да започне да тече от момента на сключване на договора.
- 12 Според запитващата юрисдикция възниква въпросът в кой момент се счита, че потребителят е знаел за фактите, на които се основава искът за възстановяване на сумите, платени на базата на обявената за нищожна клауза. Според нея няма никакво съмнение, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 ще бъдат спазени, а следователно и принципът на ефективност на правото на Съюза, ако за начален момент на давностния срок се смята моментът на установяване на нищожността на клаузата за разноските. Според запитващата юрисдикция обаче би могло да става въпрос, макар и да е по-спорно, или за датата, на която въпросният потребител е платил тези суми, или за датата, на която Tribunal Supremo (Върховен съд, Испания) е постановил решение, с което е обявена за неравноправна клауза от договор с общи условия, чийто обхват е равностоен на този на клаузата за разноските.
- 13 Накрая, запитващата юрисдикция счита, че ако за начален момент на давностния срок се смята моментът на плащането на разноските, искът в този случай би бил погасен по давност и на потребителите не би могло да се възстановят недължимо платените суми. За разлика от това, ако за начален момент на давностния срок трябва да се смята датата на посоченото по-горе решение на Tribunal Supremo (Върховен съд), а именно 23 декември 2015 г., или датата, на която със съдебен акт е установена нищожността на клаузата за разноските, в случая 2 май 2019 г., десетгодишният давностен срок все още няма да е изтекъл и те все още биха могли да бъдат обезщетени за претърпените от тях вреди.
- 14 При тези обстоятелства Juzgado de Primera Instancia n° 20 de Barcelona (Първоинстанционен съд № 20, Барселона, Испания) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
 - „1) Допускат ли член 38 [от Хартата на основните права на Европейския съюз], принципът на ефективност на правото на Съюза, член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от [Директива 93/13] да се приеме, че давностният срок за предявяване на иск за възстановяване на суми, платени въз основа на неравноправна клауза, каквато е клаузата за разноските, започва да тече преди момента на установяване на нищожността на тази клауза поради нейната неравноправност?
 - 2) Допускат ли член 38 [от Хартата на основните права], принципът на ефективност на правото на Съюза, член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от [Директива 93/13] да се приеме, че такъв давностен срок започва да тече от датата, на която съд, от актовете на който може да произтича съдебна практика — какъвто е Tribunal Supremo (Върховен съд, Испания) — установи неравноправността на определена клауза, независимо дали съответният потребител знае за съдържанието на това съдебно решение?

3) Допускат ли член 38 [от Хартата на основните права], принципът на ефективност на правото на Съюза, член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от [Директива 93/13] да се приеме, че при договор с голяма продължителност давностният срок за предявяване на иск за възстановяване на разносните, платени [по силата на неравноправна клауза] за учредяване на ипотеката започва да тече от момента на плащането на тези разноски, като се има предвид че неравноправната клауза е изчерпала действието си в момента на плащането им и няма риск да бъде приложена отново?“.

По преюдициалните въпроси

- 15 Най-напред следва да се припомни, че Съдът вече е постановил, че член 6, параграф 1 от Директива 93/13 трябва да се тълкува в смисъл, че за обявената за неравноправна договорна клауза трябва принципно да се счита, че никога не е съществувала, така че тя няма как да има последици за потребителя. Ето защо установяването по съдебен ред на неравноправността на такава клауза поначало трябва да води до връщането на потребителя в правното и фактическо положение, в което той би се намирал при липсата на тази клауза (решения от 21 декември 2016 г., *Gutiérrez Naranjo* и др., C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 61, и от 15 юни 2023 г., *Bank M.* (Последици от обявяването на договора за недействителен), C-520/21, EU:C:2023:478, т. 57).
- 16 От това следва, че задължението на националния съд да изключи действието на неравноправната договорна клауза, която налага плащането на суми, оказали се недължими, по принцип поражда съответния реституционен ефект по отношение на тези суми (решения от 21 декември 2016 г., *Gutiérrez Naranjo* и др., C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 62, и от 15 юни 2023 г., *Bank M.* (Последици от обявяването на договора за недействителен), C-520/21, EU:C:2023:478, т. 58).
- 17 Всъщност липсата на такъв реституционен ефект би могла да наруши възпиращото действие, с което член 6, параграф 1 от Директива 93/13 във връзка с член 7, параграф 1 от същата директива придружава констатацията за неравноправността на клаузи, съдържащи се в сключените между потребители и продавач или доставчик договори (решения от 21 декември 2016 г., *Gutiérrez Naranjo* и др., C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 63, и от 15 юни 2023 г., *Bank M.* (Последици от обявяването на договора за недействителен), C-520/21, EU:C:2023:478, т. 58).
- 18 Несъмнено член 6, параграф 1 от Директива 93/13 изисква държавите членки да предвидят неравноправните клаузи да не са обвързващи за потребителя, „при условията на тяхното национално право“ (решения от 6 октомври 2009 г., *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, т. 57, и от 21 декември 2016 г., *Gutiérrez Naranjo* и др., C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 64).
- 19 Уредената с националното право защита, гарантирана на потребителите с Директива 93/13, обаче не може да изменя обхвата, а следователно и същността на тази защита, и оттук — да поставя под въпрос търсеното от законодателя на Съюза, видно от посоченото в съображение десето от Директива 93/13, подобряване на ефективността на споменатата защита с приемането на уеднаквени правила относно неравноправните клаузи (решения от 21 декември 2016 г., *Gutiérrez Naranjo* и др., C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 65, и от 15 юни 2023 г., *Bank M.* (Последици от обявяването на договора за недействителен), C-520/21, EU:C:2023:478, т. 60).

- 20 Ето защо действително държавите членки трябва с националното си право да определят условията и реда, по които се констатира неравноправността на съдържащата се в договор клауза и се материализират конкретните правни последици от тази констатация, но същевременно въпросната констатация трябва да дава възможност за връщане на правното и фактическо положение в положението, в което би се намирал потребителят при липсата на тази неравноправна клауза, по-специално като обосновава правото на възстановяване на предимствата, неправомерно получени в негов ущърб от продавача или доставчика въз основа на споменатата неравноправна клауза (решения от 21 декември 2016 г., *Gutiérrez Naranjo и др.*, C-154/15, C-307/15 и C-308/15, EU:C:2016:980, т. 66, и от 15 юни 2023 г., *Bank M.* (Последици от обявяването на договора за недействителен), C-520/21, EU:C:2023:478, т. 61).

По първия и третия въпрос

- 21 С първия и третия си въпрос, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, и член 38 от Хартата на основните права трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат давностният срок за предявяване на иск за възстановяване на разноски, платени от потребителя в момента на сключването на договор с продавач или доставчик въз основа на договорна клауза, неравноправността на която е установена с влязъл в сила съдебен акт, постановен след плащането на тези разноски, да започне да тече от датата на плащането или във всеки случай преди нищожността на тази клауза да бъде установена с посочения съдебен акт.
- 22 Следва да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика при липсата на специфична правна уредба на Съюза в съответната област във вътрешния правен ред на всяка държава членка, в съответствие с принципа на процесуална автономия, трябва да се определят процесуалните правила за съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза, при условие че посочените правила, от една страна, не са по-неблагоприятни от правилата относно сходни съдебни производства по вътрешното право (принцип на равностойност), и от друга страна, не правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правния ред на Съюза (принцип на ефективност) (решение от 22 април 2021 г., C-485/19, EU:C:2021:313, т. 52 и цитираната съдебна практика).
- 23 Що се отнася до принципа на ефективност, който е единственият, разглеждан в настоящото производство, следва да се отбележи, че всеки случай, в който се поставя въпросът дали национална процесуална разпоредба прави невъзможно или прекомерно трудно прилагането на правото на Съюза, трябва да се анализира, като се държи сметка за мястото на тази разпоредба в цялото производство, неговия ход и особености пред различните национални инстанции. В този контекст при необходимост трябва да се вземат предвид принципите, които стоят в основата на националната правораздавателна система, като например зачитането на правото на защита, принципа на правна сигурност и правилното протичане на производството (решение от 10 юни 2021 г., *BNP Paribas Personal Finance*, C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 28 и цитираната съдебна практика).
- 24 Освен това Съдът е уточнил, че задължението на държавите членки да осигурят ефективността на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза, включва — що се отнася в частност до правата, произтичащи от Директива 93/13 —

изискване за ефективна съдебна закрила, закрепено и в член 47 от Хартата на основните права, което, наред с останалото, важи за определянето на процесуалните правила, приложими към съдебните искове, основани на такива права (решение от 10 юни 2021 г., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 29 и цитираната съдебна практика).

- 25 Що се отнася до анализа на характеристиките на разглеждания в главното производство давностен срок, Съдът е уточнил, че този анализ трябва да се отнася до продължителността на срока и до реда и условията за прилагането му, включително събитието, от което се счита, че започва да тече този срок (решение от 10 юни 2021 г., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 30 и цитираната съдебна практика).
- 26 Макар Съдът да приема, че за предявяването от потребителя на иск с цел установяване на неравноправността на клауза в договор, сключен между него и продавач или доставчик, изобщо не може да бъде предвиден давностен срок (решение от 10 юни 2021 г., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 38 и цитираната съдебна практика), той прави уточнението, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 допускат национална правна уредба, в която се предвижда давностен срок за предявяването от такъв потребител на иск, с който се претендират реституционните последици от това установяване, при условие че са спазени принципите на равностойност и ефективност (вж. в този смисъл решение от 10 юни 2021 г., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 39 и цитираната съдебна практика)
- 27 Ето защо се налага изводът, че противопоставянето на давностен срок на исковете с реституционен характер, предявени от потребители с цел претендиране на права, които те черпят от Директива 93/13, само по себе си не противоречи на принципа на ефективност, стига прилагането му на практика да не прави невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени с тази директива (решение от 10 юни 2021 г., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 40 и цитираната съдебна практика).
- 28 В това отношение следва да се има предвид, че потребителят е в положение на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика от гледна точка както на преговорните възможности, така и на степента на информираност, поради което в крайна сметка той приема условията, съставени предварително от продавача или доставчика, без да може да повлияе на съдържанието им. Също така е необходимо да се припомни, че е възможно потребителите да не знаят, че дадена клауза, съдържаща се в договор за ипотечен кредит, е неравноправна, или да не си дават сметка за обхвата на правата им, произтичащи от Директива 93/13 (вж. в този смисъл решение от 10 юни 2021 г., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 45 и цитираната съдебна практика)
- 29 В този контекст Съдът е приел, че прилагането на давностен срок, който започва да тече след сключването на този договор, доколкото предполага, че потребителят може да иска връщане на плащанията, извършени в изпълнение на договорна клауза, която е обявена за неравноправна, само през определен срок след сключването на договора, независимо дали е знаел, или разумно е можел да знае за неравноправността на тази клауза, може да направи прекомерно трудно упражняването на предоставените с Директива 93/13 права на този потребител и следователно да наруши принципа на ефективност, разглеждан във връзка с

принципа на правната сигурност (вж. в този смисъл решение от 16 юли 2020 г., Caixabank и Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 и C-259/19, EU:C:2020:578, т. 91; вж. също по аналогия решение от 22 април 2021 г., Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, т. 63).

- 30 Така в случая от акта за преюдициално запитване следва, че предвид факта, че клаузата за разноските е породила действие към момента на сключване на договора, който съответства на момента на плащането на тези разноски, да се приеме, че началният момент на давностния срок за предявяване на иск за възстановяване на посочените разноски е моментът на сключването на договора и на плащането би довело до това към датата на предявяване на иска за възстановяване от ищците в главното производство той вече да е погасен по давност, независимо дали потребителите са знаели, или най-малко са могли разумно да знаят за неравноправността на клаузата за разноските.
- 31 С оглед на съдебната практика, припомнена в точки 28 и 29 от настоящото решение, следва да се приеме, че датата на сключване на договора, съдържащ неравноправната клауза, и на плащане на съответните разноски, не може сама по себе си да бъде началният момент на давностния срок.
- 32 За разлика от това, при обстоятелства като тези по главното производство към датата, на която е влязъл в сила съдебният акт, с който се установява неравноправността на съответната договорна клауза и се обявява нищожността ѝ на това основание, потребителят със сигурност е узнал за нередовността на тази клауза. Ето защо, считано от тази дата, потребителят по принцип може надлежно да се позове на правата, предоставени му от Директива 93/13, и следователно може да започне да тече давностният срок за предявяване на иска за възстановяване, чиято основна цел е връщането на потребителя в правното и фактическо положение, в което той би се намирал при липсата на тази клауза, както е видно от точки 15 и 20 от настоящото решение.
- 33 Всъщност към този момент, тъй като става въпрос за съдебен акт, който има сила на пресъдено нещо, и съответният потребител е негов адресат, последният има възможност да узнае за неравноправността на въпросната клауза и сам да прецени дали е уместно да предяви иск за възстановяване на сумите, платени въз основа на тази клауза в срока, предвиден в националното право.
- 34 В този смисъл давностният срок, който започва да тече от датата, на която влиза в сила съдебният акт, с който е установена неравноправността на договорна клауза, и на това основание тя е обявена за нищожна, е съвместим с принципа на ефективност, тъй като потребителят има възможност да се запознае с правата си, преди този срок да започне да тече или да изтече (вж. в този смисъл решение от 10 юни 2021 г., BNP Paribas Personal Finance, C-776/19—C-782/19, EU:C:2021:470, т. 46 и цитираната съдебна практика).
- 35 Следва обаче да се уточни, че макар, както следва от съдебната практика, припомнена в точка 29 от настоящото решение, Директива 93/13 да не допуска давностният срок за предявяване на иск за възстановяване на сумите, платени от потребител въз основа на неравноправна договорна клауза, да може да започне да тече независимо от това дали този потребител е знаел, или разумно е можел да знае за неравноправността на тази клауза, посочената директива допуска продавачът или доставчикът да има възможност да докаже, че същият потребител е знаел или разумно е можел да знае за това обстоятелство, преди да бъде постановено съдебно решение, с което се установява нищожността на тази клауза.

- 36 При тези условия не е необходимо тълкуване на член 38 от Хартата на основните права, за да се прецени дали закрепените в него основни права допускат национална практика като тази, която е предмет на настоящия въпрос.
- 37 С оглед на изложените по-горе съображения на първия и третия въпрос следва да се отговори, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13, разглеждани във връзка с принципа на ефективност, трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат давностният срок за предявяване на иск за възстановяване на разноски, платени от потребителя в момента на сключването на договор с продавач или доставчик въз основа на договорна клауза, неравноправността на която е установена с влязъл в сила съдебен акт, постановен след плащането на тези разноски, да започне да тече от датата на плащането, независимо от това дали този потребител е знаел, или разумно е можел да знае за неравноправността на същата клауза от момента на посоченото плащане или преди нищожността на тази клауза да бъде установена с посочения съдебен акт.

По втория въпрос

- 38 С втория си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат давностният срок за предявяване на иск за възстановяване на разноски, платени от потребителя въз основа на клауза от договор, сключен с продавач или доставчик, неравноправността на която е установена с влязъл в сила съдебен акт, да започне да тече от датата, на която националният върховен съд е постановил предходно решение по друго дело, с което е обявена за неравноправна клауза от договор с общи условия, съответстваща на клаузата от посочения по-горе договор.
- 39 Както следва от съдебната практика, припомнена в точки 15 и 20 от настоящото решение, целта на Директива 93/13 е да даде възможност за връщане на правното и фактическо положение в положението, в което би се намирал потребителят при липсата на тази неравноправна клауза, по-специално като обосновава правото на възстановяване на предимствата, неправомерно получени в негов ущърб от продавача или доставчика въз основа на посочената неравноправна клауза.
- 40 Въпреки това, да се приеме за начален момент на давностния срок за предявяване на иск за възстановяване на разноски, платени от потребител въз основа на неравноправна договорна клауза, датата, на която националният върховен съд е постановил решение, с което е обявена за неравноправна клауза от договор с общи условия, съответстваща на възпроизведената в спорния договор клауза, в много случаи би позволило на продавача или доставчика да задържи сумите, недължимо получени в ущърб на посочения потребител въз основа на неравноправната клауза, а това би било несъвместимо с изискването, произтичащо от припомнената в точка 29 от настоящото решение съдебна практика, съгласно която посоченият начален момент не може да се определи независимо от това дали същият потребител е знаел, или разумно е можел да знае за неравноправността на последната клауза, на която се основава правото на възстановяване, и без се да възлага на продавача или доставчика задължение за полагане на дължимата грижа и за предоставяне на информация на потребителя, с което се подчертава положението на последния като по-слаба страна, което Директива 93/13 цели да предотврати.

- 41 Освен това при липсата на задължение в тежест на продавача или доставчика за предоставяне на информация в това отношение няма как да се предполага, че потребителят може разумно да знае за факта, че клауза, съдържаща се в неговия договор, има обхват, равностоен на клауза от договор с общи условия, неравноправността на която е била установена от националния върховен съд.
- 42 Всъщност, въпреки че практиката на върховен съд на държава членка може да позволява, при условие че е налице достатъчна публичност, на потребителя да узнае за неравноправността на типова клауза, включена в договора му с продавач или доставчик, не може да се очаква, че този потребител, когато Директива 93/13 има за цел да защити с оглед на положението му на по-слаба страна спрямо продавача или доставчика, предприема действия по извършване на правни проучвания (вж. в този смисъл решение от 13 юли 2023 г., *Banco Santander* (Използване на официален индекс като референтен), C-265/22, EU:C:2023:578, т. 60).
- 43 В това отношение следва да се подчертае също, че такава национална съдебна практика не може непременно да даде възможност *ipso facto* да се обявят за неравноправни всички клаузи от този вид, включени във всички договори между продавач или доставчик и потребител в правния ред на тази държава членка. Когато клауза от договор с общи условия е обявена за неравноправна от националния върховен съд, по принцип следва да се определи и във всеки отделен случай до каква степен дадена клауза, включена в конкретен договор, е равностойна на посочената клауза от договор с общи условия и трябва, на същото основание като последната, да се счита за неравноправна.
- 44 Всъщност съгласно член 3, параграф 1 и член 4, параграф 1 от Директива 93/13 проверката за евентуална неравноправност на клауза от договор, сключен между продавач или доставчик и потребител, налага да се определи дали тази клауза създава в ущърб на потребителя значителна неравнопоставеност между правата и задълженията, произтичащи от договора, трябва да се извърши по-специално с оглед на всички обстоятелства, довели до сключването му. Подобна проверка във всеки отделен случай е от още по-голямо значение, когато неравноправността на дадена клауза може да произтича от липсата на прозрачност във връзка с нея. Така по принцип неравноправността на конкретна договорна клауза не може да се предполага, тъй като подобна квалификация може да зависи от обстоятелствата, специфични за сключването на всеки договор, и по-специално от конкретната информация, предоставена от всеки продавач или доставчик на всеки потребител.
- 45 От тези съображения следва, че не може да се изисква от средния потребител, който е в разумни граници наблюдателен и съобразителен, не само редовно да се осведомява по своя инициатива за актовете на националния върховен съд относно съдържащите се в договорите типови клаузи от същото естество като тези, които е могъл да сключи с продавачи или доставчици, но и да определи въз основа на решение на национален върховен съд дали включена в конкретен договор клауза е неравноправна.
- 46 Освен това би било в противоречие с Директива 93/13 продавачът или доставчикът да се ползва от пасивното си поведение по отношение на тази незаконосъобразност, установена от националния върховен съд. Всъщност при обстоятелства като тези в главното производство продавачът или доставчикът, в качеството си на банкова институция, по принцип разполага със специализирана в тази област правна служба, която е съставила разглеждания по това дело договор и която е в състояние да следва развитието на

практиката на посочения съд и въз основа на това да направи изводи относно вече сключените от тази институция договори. В такава банкова институция има по принцип и отдел за обслужване на клиенти, който разполага с цялата необходима информация, за да се свърже лесно със съответните клиенти.

- 47 С оглед на изложените по-горе съображения на втория въпрос следва да се отговори, че член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат давностният срок за предявяване на иск за възстановяване на разноски, платени от потребителя въз основа на клауза от договор, сключен с продавач или доставчик, неравноправността на която е установена с влязъл в сила съдебен акт, да започне да тече от датата, на която националният върховен съд е постановил по друго дело предходно решение, с което е обявена за неравноправна клауза от договор с общи условия, съответстваща на клаузата от посочения по-горе договор.

По съдебните разноски

- 48 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (девети състав) реши:

- 1) Член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори, разглеждани във връзка с принципа на ефективност,**

трябва да се тълкуват в смисъл, че

не допускат давностният срок за предявяване на иск за възстановяване на разноски, платени от потребителя в момента на сключването на договор с продавач или доставчик въз основа на договорна клауза, неравноправността на която е установена с влязъл в сила съдебен акт, постановен след плащането на тези разноски, да започне да тече от датата на плащането, независимо от това дали този потребител е знаел, или разумно е можел да знае за неравноправността на същата клауза от момента на посоченото плащане или преди нищожността на тази клауза да бъде установена с посочения съдебен акт.

- 2) Член 6, параграф 1 и член 7, параграф 1 от Директива 93/13**

трябва да се тълкуват в смисъл, че

не допускат давностният срок за предявяване на иск за възстановяване на разноски, платени от потребителя въз основа на клауза от договор, сключен с продавач или доставчик, неравноправността на която е установена с влязъл в сила съдебен акт, да започне да тече от датата, на която националният върховен съд е постановил по друго дело предходно решение, с което е обявена за

неравноправна клауза от договор с общи условия, съответстваща на клаузата от посочения по-горе договор.

Подписи